

dr hab. Robert Opora, prof. UG
Uniwersytet Gdański
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Pedagogiki

Ocena
dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych
i popularyzatorskich dr Justyny Siemionow

1. Informacje wprowadzające.

Dr Justyna Siemionow od wielu lat łączy pracę na Uniwersytecie Gdańskim w Zakładzie Patologii Społecznej i Resocjalizacji z pracą resocjalizacyjną w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym nr 1 w Malborku na stanowisku psychologa w Zespole Diagnostyczno - Terapeutycznym. Doświadczenia z obszaru praktyki zawodowej inspirowały ją do podejmowania aktywności naukowej. Dzięki systematycznemu kontaktowi z wychowankami miała możliwość gromadzenia danych empirycznych oraz systematycznego analizowania ich zwłaszcza pod kątem skuteczności podejmowanych interwencji resocjalizacyjnych.

Pracowała także w Poradni Psychologiczno- Pedagogicznej w Malborku. Pracując jako praktyk na stałe współpracowała z Komendą Powiatową Policji, Sądem Rejonowym w Malborku, Sądem Okręgowym w Gdańsku oraz Prokuraturą Rejonową w Malborku. Do roku 2008 była biegłą Sądu Okręgowego w Gdańsku.

Była słuchaczką studiów podyplomowych:

1999- ukończyła studium podyplomowe Zarządzania Zasobami Ludzkimi Biuro Rozwoju Organizacji „Progresja” w Gdańsku.

1991-2001 ukończyła studium podyplomowe Szkoła Zarządzania Gdańsk, Instytut Organizacji i Zarządzania - Uniwersytet Gdański.

2002 - 2003 ukończyła studium podyplomowe z Resocjalizacji Pomorska Wyższa Szkoła Humanistyczna w Gdyni.

Ukończyła szereg kursów i szkoleń takich jak:

Praca z objawami depresji i niskiej samooceny nastolatka.

Wiem bo słucham - warsztat technik i komunikacji, Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Creative.

Kreatywne nauczanie (Instytut Kształcenia Eko-Tur).

Cyberprzemoc i zagrożenia płynące z mediów (Instytut Kształcenia Eko-Tur).

Teoretyczny i praktyczny kurs z zakresu terapii EEG Biofeedback, Self and Change, lecturer prof. Daphna Oyserman, University of Michigan, USA, Uniwersytet Warszawski.

Letnia Szkoła Pomocy Dzieciom - Ofiarom Przestępstw i Krzywdzenia Fundacja Dzieci Niczyje Warszawa.

Ukończenie kursu 'Diagnoza różnicowa DSM-IV' Andrzej Twardoń Ph.D., Mind TransAction w Warszawie

Odbyła kurs z zakresu technik diagnozy psychologicznej ze szczególnym uwzględnieniem zakresu stosowania i interpretacji WAIS - R (PL). Rekomendacja Polskiego Towarzystwa Psychologicznego. Pracownia Testów Psychologicznych Practest w Warszawie.

Przygotowywała i realizowała szkolenia dla kadry pedagogicznej w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym.

W 2000 – 2008 samodzielnie lub we współautorstwie przygotowywała wieloletnie plany funkcjonowania MOW nr 1 w Malborku, programy pracy z nieletnimi dotyczące podnoszenia samooceny, czy też pracy z agresją i złością, programy profilaktyczne, programy pracy z rodzicami wychowanków. Opracowywała ćwiczenia do zajęć z podopiecznymi. W 2003 roku została mianowanym nauczycielem.

Dr Justyna Siemionow ukończyła studia doktoranckie w 2007 r na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. W 2008 roku na Uniwersytecie Gdańskim uzyskała stopień doktora w zakresie psychologii. Tytuł rozprawy doktorskiej brzmiał następująco : Obraz samego siebie oraz poziom samooceny u chłopców niedostosowanych społecznie - przed i po terapii.

Od 01.10.2008 do chwili obecnej jest adiunktem w Zakładzie Patologii Społecznej i Resocjalizacji, Instytutu Pedagogiki, na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego.

2. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta (na podstawie §3 ust. 2 oraz §4 ust. 1-8 rozporządzenia).

1) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)

Habilitantka opublikowała 3 artykuły w liczących się miejscach tj. bazie JCR lub na liście ERIH. Dwa w Kwartalniku Pedagogicznym i jeden w Educational Review. Wszystkie te artykuły odnoszą się do szeroko rozumianej efektywności pracy resocjalizacyjnej z nieletnimi oraz stanowią opis współczesnych tendencji pracy korekcyjnej w placówkach resocjalizacyjnych. Jeden z tych artykułów przygotowany został w języku angielskim.

2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH).

Wymienione publikacje przez dr Justynę Siemionow dotyczą obszaru przyczyn zachowań społecznych i antyspołecznych nieletnich, ich resocjalizacji, zarówno w warunkach instytucjonalnych, jak i środowiska naturalnego. W przedstawionych publikacjach porusza ona istotne koncepcje resocjalizacyjne jak i metodyczne zagadnienia odnoszące się między innymi do indywidualnego programowania resocjalizacyjnego.

Dr Justyna Siemionow jest autorką monografii opublikowanej w 2011 roku pt. Niedostosowanie społeczne nieletnich: działania, zmiana, efektywność, Wydawnictwo Diffin, Warszawa, ISBN 978-83-7641-384-6, stron 217. Opisała w niej model diagnozy oraz wdrażane nowe metody pracy z podopiecznymi Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego. Scharakteryzowała funkcjonowanie instytucji i zachodzących w niej zmian prowadzących do stworzenia optymalnej przestrzeni resocjalizacyjnej. Jak pisze Autorka jednym z efektów wprowadzonych w instytucji zmian było zmniejszenie się liczby ucieczek z placówki. Na potrzeby opisanych w tej publikacji badań Autorka opracowała skalę samooceny dla osób

niedostosowanych społecznie. Po zastosowaniu specjalnie na ten cel skonstruowanego narzędzia badawczego dokonuje porównań w zakresie psychologicznych aspektów postaw wychowanków. Tym sposobem wypełniła istniejącą lukę w literaturze przedmiotu.

Wartość tej książki jest znacząca ze względu na jej odkrywczą treść. Autorka nie tylko w sposób wyczerpujący przedstawia instytucję młodzieżowych ośrodków wychowawczych ale i dokonuje krytycznej analizy placówki. .

Habilitantka posiada opublikowanych ponad 30 artykułów w punktowanych czasopismach i rozdziałów w książkach.. Należy zwrócić uwagę na dużą aktywność Habilitantki w zakresie publikowania w punktowanych czasopismach, z czego wiele z nich cechuje się wysoką parametryzacją. Ze względu na wielość czasopism, w których zostały opublikowane prace dr Justyny Siemionow nie będę ich tu przywoływał.

Najczęstszymi problemami badawczymi, które Autorka chętnie podejmuje są:

1. Skuteczność różnych form oddziaływań resocjalizacyjnych.
2. Znaczenie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych.
3. Organizacja i funkcjonowanie instytucji resocjalizacyjnych dla nieletnich: otwartych i izolacyjnych.
4. Diagnoza mocnych stron wychowanków, praca na ich zasobach.
5. Zasoby instytucjonalne oraz kwalifikacje kadry pedagogicznej.
6. Poznawcze korelaty niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży.

W opublikowanych artykułach odnosi się do zagadnień teoretycznych, koncepcji twórczej resocjalizacji oraz koncepcji "resilience", jak również do założeń psychologii kognitywnej, terapii poznawczo- behawioralnej i interakcjonizmu symbolicznego.

Wspomniane powyżej koncepcje teoretyczne stanowiły podstawę teoretyczną i ogniskowały poczynania naukowe Habilitantki.

Autorka publikacji upatruje w indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych możliwości skutecznego oddziaływania psychokorekcyjnego, o ile instytucja jaką jest młodzieżowy ośrodek wychowawczy, spełni wymagane warunki.

W przedłożonych do oceny tekstach należy podkreślić nowatorskie spojrzenie na młodzieżowe ośrodki wychowawcze i odkrycie nowych uwarunkowań i zależności natury instytucjonalnej.

Kontynuując swoje poszukiwania dotyczące sprawnego funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych Habilitantka zajęła się kwestią standardów pracy resocjalizacyjnej z młodzieżą, co swoje odzwierciedlenie znalazło w artykule: „Nowe standardy w pracy resocjalizacyjnej z młodzieżą niedostosowaną społecznie: propozycje rozwiązań”, opublikowanym w czasopiśmie *Probacja*.

Podkreśla i omawia, jako jedna z nielicznych badaczy tej problematyki uwarunkowania procesu edukacji osób niedostosowanych społecznie. Zagadnienia te opisała między innymi w publikacji: „Edukacja młodzieży niedostosowanej społecznie jako podstawa procesu resocjalizacji, umieszczonej w czasopiśmie *Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze*”.

W publikacji „Rola pracownika socjalnego w rozpoznawaniu potrzeb oraz identyfikacji problemów środowiska rodzinnego nieletnich przebywających w młodzieżowym ośrodku wychowawczym” dostrzegła istotne znaczenie pracy socjalnej w procesie resocjalizacji. Przedstawione w nim podejście dotąd w literaturze przedmiotu było i jest mało spotykane, aczkolwiek udział pracowników socjalnych w resocjalizacji osób jest bezcenny. Dostrzeżenie roli pracy socjalnej w resocjalizacji dowodzi dobrej znajomości przez Habilitantkę problemów z jakimi spotykają się osoby wychowujące się w placówkach podczas procesu usamodzielnienia. Habilitantka dostrzega zasadność podejmowania interdyscyplinarnych wysiłków w zakresie skutecznego sterowania instytucjami resocjalizacyjnymi.

Słusznie dostrzega także potrzebę zmiany w zakresie organizacji jak i metodyki funkcjonowania instytucji resocjalizacyjnych mających pod swoją opieką wychowanków cechujących się obniżoną sprawnością intelektualną. Problemy te opisała w tekście: „Niedostosowanie społeczne nieletnich a obniżona sprawność intelektualna - praca z uczniem o szczególnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych,” opublikowanym w czasopiśmie *Szkoła Specjalna*.

Dr Justyna Siemionow relacjonując swoje przemyślenia zwróciła uwagę na rolę grupy rówieśniczej w procesie resocjalizacji. Autorka, jako doświadczony praktyk resocjalizacyjny w pracy z nieletnimi zdecydowanie podkreśliła rolę

środowiska rówieśniczego w kształtowaniu się postaw dewiacyjnych wśród nieletnich, funkcjonujących w negatywnych odmianach tego środowiska. Dla młodzieży grupa stanowi istotne źródło wsparcia, informacji zwrotnych oraz tworzy kontekst do rozwoju umiejętności społecznych. Wszystkie te funkcje mogą być realizowane zarówno przez grupy pozytywnego odniesienia jak i negatywnego. Dlatego istotne jest umiejętne kierowanie grupą w procesie resocjalizacji w celu uzyskania prospołecznych efektów.

Zagadnienia dotyczące aspektów grupowej pracy z wychowankami poruszone zostały między innymi w publikacji „Grupowe programy pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie,” opublikowane w czasopiśmie „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze”.

Niezwykle ważnym zagadnieniem, którego nie można pominąć omawiając resocjalizację nieletnich i resocjalizację w ogóle, jest kwestia rodziny. Stanowi ona istotny czynnik determinujący proces resocjalizacji. Wątek rodziny pojawia się w wielu publikacjach Habilitantki, gdzie dokonuje ona analizy znaczenia zasobów rodzinnych oraz pojawiających się trudności we współpracy instytucji resocjalizacyjnych z rodziną.

Przedstawiony w publikacjach obszary badawcze nie budzą moich zastrzeżeń, oceniam je pozytywnie, wysunięte tezy uważam za słuszne, a zademonstrowany sposób myślenia za poprawny w zakresie realizacji prezentowanych tez.

W przedstawionych publikacjach Autorka ujawniła nowe elementy funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych, trafnie wskazała na czynniki warunkujące ich skuteczność.

Analizując liczne dalsze publikacje dr Justyny Siemionow, podejmowane badania, treść wygłoszonych referatów podczas liczących się konferencji naukowych, należy podkreślić, iż zagadnienie efektywności oddziaływań resocjalizacyjnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych stało się dla niej istotnym problemem badawczym.

Na pozytywną ocenę zasługują wybrane przez dr Justynę Siemionow artykuły przedłożone do recenzji. Każdy ma określoną wartość poznawczą, każdy jest rezultatem szczegółowych badań i przemyśleń Autorki.

Oceniając przedłożone przez Autorkę artykuły, należy podkreślić ich czytelność, wskazanie na ważne badania potwierdzające prezentowane poglądy

oraz na uzasadnione powoływanie się na polskie jak i zachodnie autorytety wspierające tok myślenia Autorki.

Przedstawione mi do oceny teksty są napisane naukowo poprawnie, inspirujące do kreatywnych przemyśleń. Prezentowane w nich koncepcje są właściwie udokumentowane i wsparte ustaleniami polskich oraz obcojęzycznych autorytetów, co w sposób zdecydowany wzmacnia siłę argumentacji Autorki.

Ze względu na podejmowane inicjatywy i poprawność prezentowanych koncepcji, nie zachodzi potrzeba krytycznego odnoszenia się do nich i polemizowania z nimi.

3) Autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych – brak

4) Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania – 0

5) Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS) –
Autorka w dokumentacji podaje liczbę 0
Liczba cytowań wg Publish or Perish - 12 (stan na 5.09.2016)

6) Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS) – Autorka w dokumentacji podaje liczbę 0
Index Hirscha wg Publish or Perish – 2

7) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach.

Dr Justyna Siemionow podaje, że w roku 2009, uzyskała dotację BW nr 7300-5-0283-9, tytuł projektu: Proces zwiększania efektywności prowadzonych oddziaływań w instytucjach resocjalizacyjnych dla nieletnich a kształtowanie pozytywnego klimatu społecznego perspektywa psychopedagogiczna.

8) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną

Habilitantka wskazuje na otrzymanie dwóch odznaczeń.

2008 - Medal Komisji Edukacji Narodowej

2016 - Brązowy Krzyż Zasługi

Odznaczenia te świadczą, że aktywność dr Justyny Siemionow jest dostrzegalna w środowisku osób związanych z edukacją i nauką.

9) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

Dr Justyna Siemionow bardzo aktywnie uczestniczy w krajowych konferencjach. Uczestnictwo w nich ma charakter czynny. Tematy wystąpień przede wszystkim ogniskują się na analizie systemu resocjalizacji nieletnich oraz metodyce pracy resocjalizacyjnej. Należy wskazać na konsekwencje w wytyczaniu i realizacji własnej ścieżki rozwoju naukowego wspieranej zawodowymi doświadczeniami Habilitantki z praktyki resocjalizacyjnej.

Konferencje te mają charakter ogólnopolski. Warto byłoby aby dr Siemionow poszerzyła swój udział w konferencjach międzynarodowych, budując swój kapitał naukowy za granicą.

3. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta (na podstawie §5 ust. 1-14 rozporządzenia).

1) Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Habilitantka zaangażowana była w realizację projektu „Pracowania poznawania siebie i świata”, który w roku 2013 w procedurze konkursowej programu bezpieczna szkoła znalazł się w grupie projektów nagrodzonych dofinansowaniem. Efektem realizacji tego projektu jest nowoczesna pracownia do terapii i diagnozy wychowanków na terenie MOW nr 1 w Malborku.

Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych, jak już wspomniałem wcześniej dr Justyna Siemionow aktywnie uczestniczyła w

ogólnopolskich konferencjach naukowych i doskonalących kompetencje pracowników instytucji resocjalizacyjnych dla nieletnich.

Jest członkiem komitetu organizacyjnego cyklu ośmiu konferencji i warsztatów pt. „Dzieci i młodzież na pograniczu kultur. Inspiracje kaszubskie”, organizowanych przez Uniwersytet Gdański we współpracy z Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku (2016- 2017). W tym projekcie prowadziła również wykłady oraz warsztaty dotyczące psychologicznych aspektów rozwoju językowego dziecka. Do tej pory odbyły się dwie konferencje z tego cyklu, na każdej z nich Habilitantka przeprowadziła warsztaty i wykłady dotyczące psychologicznych aspektów kształcenia językowego, dwujęzyczności oraz budowania tożsamości ucznia.

2) Otrzymane nagrody i wyróżnienia.

Dr Justyna Siemionow za swoją działalność zawodową otrzymała (1995-2016) siedmiokrotnie nagrodę Dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 1 w Malborku oraz Nagrodę Starosty Malborskiego za znaczny wkład w rozwój i funkcjonowanie Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 1 w Malborku.

3) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami – brak

4) Udział w konsorcjach i sieciach badawczych – brak

5) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami – brak

6) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Habilitantka jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma naukowego wydawanego przez Uniwersytet Gdański - ArsEducandi.

Znajduje się także na liście recenzentów European Journal of Educational Sciences (EJES), European Scientific Institute.

7) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, będąc zarazem skarbnikiem w Kole Gdańskim. Również jest członkiem European Scientific Institute.

8) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki.

Dr Justyna Siemionow jest doświadczonym dydaktykiem. Od wielu lat realizuje na różnych poziomach studiów wykłady, ćwiczenia, konwersatoria i seminaria. Zajęcia te dotyczą teoretycznych zagadnień resocjalizacji, diagnozowania, projektowania i ewaluacji w resocjalizacji, zagadnień niedostosowania społecznego, resocjalizacji w warunkach instytucjonalnych a także współczesnych systemów resocjalizacyjnych. Podejmuje również inicjatywy dydaktyczne w postaci fakultetów opracowywanych dla studentów. Tytuł fakultetu: Praca z klientem trudnym. Przygotowała wykład monograficzny dla słuchaczy studiów doktoranckich z pedagogiki w roku akademickim 2015/2016

9) Opieka naukowa nad studentami.

Habilitantka jest opiekunem i recenzentem prac magisterskich i licencjackich. Również sprawuje opiekę nad praktykami realizowanymi przez słuchaczy studiów podyplomowych Resocjalizacja i Profilaktyka Społeczna.

10) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego z podaniem tytułów rozpraw doktorskich - brak

11) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Habilitantka uczestniczyła w Programie Erasmus w roku 2013/2014, University In Turku, Finland, Faculty of Social Science, kwiecień 2014, Prowadziła ćwiczenia wykłady ze studentami, jak również spotkała się z pracownikami naukowymi Uniwersytetu w Turku.

12) Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców

W 2014 - 2016 dr Siemionow przeprowadziła kilka ekspertyz dotyczących funkcjonowania instytucji wychowawczej - Młodzieżowego Centrum Edukacji i Readaptacji Społecznej w Goniądzu , członek zespołu, w wyniku prac którego MCEiR uzyskało jako pierwsza w Polsce instytucja resocjalizacyjna certyfikat placówki realizującej założenia twórczej resocjalizacji.

Jako biegła sądowa kilkadziesiąt razy opiniowała w sprawach nieletnich jak i dorosłych sprawców przestępstw.

13) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

W 2011 roku została wyłoniona na eksperta w procedurze konkursowej w Programie MOS-T w przyszłość. Program ten miał na celu wypracowanie nowych form aktywizacji zawodowej dla wychowanków Młodzieżowych Ośrodków Socjoterapii. Program był realizowany przez Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Uście w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet VI,

14) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych

Do dorobku dr Justyny Siemionow należy zaliczyć dwie recenzje:

1. European Journal of Educational Sciences, recenzja artykułu: The effect of audio - visual materials in teaching and learning of the speaking skill in Junior Secondary Schools, 2015.
2. Wydawnictwo Naukowe PWN, tzw. mała recenzja, na wewnętrzne potrzeby wydawnictwa, książki: Diagnostowanie resocjalizacyjne, Ewy Wysockiej, 2008.

4. Podstawowe osiągnięcie naukowe w procedurze ubiegania się o stopień dra habilitowanego (na podstawie art. 16 ust. 2 ustawy).

Ocena publikacji dr Justyny Siemionow pt. „Zmiana przekonań utrudniających adaptację społeczną u wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego”. Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, ISBN- 978-83-8085-210-5, stron 221.

Pozycja ta odgrywa istotne znaczenie w bogatym dorobku Habilitantki.

Przedstawiona do oceny praca dotyczy młodzieży niedostosowanej społecznie przebywającej w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym nr 1 w Malborku, objętej stałą pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Ma ona charakter nowatorski. Jej istota i waga zostały zawarte w sformułowanym tytule.

Praca jest opatrzona wstępem, składa się z ośmiu rozdziałów związanych ze sobą merytorycznie, stanowiących jedną całość.

Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny. Zostały zatytułowane następująco: „System przekonań a proces adaptacji społecznej w świetle koncepcji społeczno-poznawczej”, „Oddziaływania resocjalizacyjne w praktyce młodzieżowych ośrodków wychowawczych”.

Rozdział trzeci prezentuje założenia metodologiczne podjętych badań. Autorka przyjęła model badania quasi-eksperymentalnego, opierając się na planie jednogrupowym z pretestem i posttestem.

W rozdziale czwartym opisana została psychometryczna procedura testu własnej konstrukcji, mierzącego przekonania utrudniające adaptację społeczną.

W rozdziale piątym opisany został model pracy opiekuńczo – wychowawczej w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Malborku. Uwzględnia on opis pracy terapeutyczno-wychowawczej wraz z z charakterystyką stosowanych w placówce stopni oddziaływań , które służą monitorowaniu i analizie skuteczności prowadzonych w instytucji działań resocjalizacyjnych zawartych w Indywidualnych Programach Edukacyjno-Terapeutycznych

Rozdział szósty ma charakter empiryczny, w którym zaprezentowane zostały wyniki badań nad zmianą przekonań utrudniających adaptację społeczną.

Rozdział siódmy stanowi analizę funkcjonowania wybranych wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowawczego.

W ósmym rozdziale dokonana została synteza wyników oraz sformułowane zostały implikacje dla praktyki resocjalizacyjnej.

Praca zawiera bardzo obszerną bibliografię, w tym pozycje anglojęzyczne, spis tabel, spis wykresów i schematów, abstrakt w języku angielskim oraz 10 załączników. Wśród załączników znajduje się Skala Przekonań Utrudniających Adaptację społeczną z normami oraz kwestionariusz „Moje zachowanie w codziennych sytuacjach – rodzaje agresji”.

Konstrukcja pracy habilitacyjnej jest prawidłowa i jasna.

Istotne znaczenie dla całej pracy habilitacyjnej ma pierwszy rozdział, w którym Autorka dokładnie wyjaśnia znaczenie przekonań dla powstawania i eliminowania niedostosowania społecznego nieletnich. W rozdziale tym wyczerpująco opisane zostały założenia teorii poznawczych istotne dla procesu resocjalizacji. W treściach tego rozdziału można dostrzec pojawiające się negatywne opinie na temat interwencji behawioralnych podejmowanych w procesie resocjalizacji.

Autorka wskazuje, że koncepcja behawioralna przyczyniła się do represji i publicznego piętnowania osób niedostosowanych społecznie. Moim zdaniem taki stan rzeczy można przypisywać wypaczonemu posługiwaniu się koncepcją behawioralną w procesie resocjalizacji. Zwłaszcza, iż sama Autorka dostrzega, że dominujące metody oddziaływań opierały się wyłącznie na karaniu zachowań negatywnych. Współczesny behawioryzm wskazuje na szereg różnorodnych interwencji, których skuteczność została w wielu badaniach udowodniona. Oczywiście nieumiejętne posługiwanie się metodami behawioralnymi może prowadzić do wypaczenia procesu resocjalizacji i pojawienia się negatywnych konsekwencji, o których pisze dr Justyna Siemionow.

W drugim rozdziale warto zwrócić uwagę na zaakcentowanie przez Autorkę różnic między skutecznością prowadzonych działań w młodzieżowym ośrodku wychowawczym w aspekcie zewnętrznym jak i wewnętrznym. Jest to ważne rozróżnienie, gdyż sam fakt dostosowania się podopiecznego do zasad i warunków panujących w placówce resocjalizacyjnej, mimo, iż nie zawsze jest to pozytywne dostosowanie to mimo wszystko świadczy, to o pewnym potencjale podopiecznego do możliwości wprowadzania zmian we własnym zachowaniu i zdolności do podporządkowania się obowiązującym w placówce normom.

Za zewnętrzną skuteczność Autorka przyjmuje sposób funkcjonowania podopiecznego po opuszczeniu placówki resocjalizacyjnej, wypełnianie przez niego ról społecznych i postępowanie zgodne z normami społecznymi. Natomiast wewnętrzna skuteczność analizowana jest w ramach danej instytucji i rozumiana jest jako zmiana zachowania podopiecznego w obrębie instytucji w której realizowany jest proces resocjalizacji. Autorka wskazuje na istotne wskaźniki poprawy resocjalizacyjnej takie jak:

- wzrost wyników w nauce
- zmniejszenie liczby uciezek z instytucji
- terminowe powroty z udzielanych urlopów do domu rodzinnego
- terminowe powroty z udzielanych przepustek do miasta
- obniżenie wskaźnika agresji ogólnej
- większe zaangażowanie w zajęcia sportowo-kulturalne organizowane w instytucji, jak i poza nią
- uczestnictwo w zajęciach specjalistycznych
- rozwój zainteresowań, szczególnie poznawczych
- brak czynów karalnych w trakcie urlopów w środowisku rodzinnym
- zminimalizowanie dewastacji i niszczenia sprzętu oraz mienia Ośrodka.

Niezwykle istotny jest cel, dla którego został podjęty trud badawczy. Autorka wyodrębniła poznawcze jak i praktyczne cele badań własnych.

Celem podjętej przez dr Justynę Siemionow inicjatywy badawczej było dokonanie:

- charakterystyki, spostrzegania przez wychowanków siebie, otaczającego ich świata oraz innych ludzi
- charakterystyki sytuacji rodzinnej badanych (czynników ryzyka)
- opisanie zadań realizowanych w procesie resocjalizacji oraz ich przebiegu z uwzględnieniem specyfiki instytucji, w której ma on miejsce
- określenie czynników mających wpływ na kształtowanie się dominujących przekonań na temat siebie, świata oraz innych
- opisanie i prezentacja nowatorskich oddziaływań resocjalizacyjnych stosowanych wobec nieletnich, które mogą być stosowane w innych tego typu instytucjach i stanowić inspirację dla pedagogów resocjalizacyjnych
- interpretacji szerokiego zakresu czynników tworzących całość sytuacji życiowej nieletnich, budujących ich doświadczenie, na bazie którego tworzą oni kluczowe przekonania,
- określenie możliwości i warunków modyfikacji kluczowych przekonań nieletnich dotyczących siebie, otaczającej rzeczywistości oraz innych ludzi

Ważnym, dla praktyki resocjalizacyjnej, celem podjętych w tej pracy badań jest wskazanie na zmiany w zakresie zachowania podopiecznych dokonujące się pod wpływem działań wynikających z indywidualnego programu edukacyjno – terapeutycznego.

Problem główny nawiązujący do postawionych przez Autorkę celów został sformułowany w następujący sposób: Czy wychowankowie Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 1 w Malborku uczestniczący w programie oddziaływań resocjalizacyjnych zmienili swoje przekonania utrudniające adaptację społeczną? Jeśli tak, to na czym te zmiany polegają i od jakich czynników zależą?

Do pytania głównego trafnie określone zostały pytania szczegółowe brzmiące w następujący sposób:

1. Jakie jest nasilenie przekonań: „nie warto się starać” i „świat jest zły” na początku realizowanego projektu badawczego (pomiar pierwszy) i czy jest ono związane z takimi zmiennymi jak: wiek, poziom demoralizacji, cechy środowiska rodzinnego, opóźnienie szkolne oraz wcześniejsze pobyty w placówkach opiekuńczych i resocjalizacyjnych?
2. Jakie jest nasilenie przekonań: „nie warto się starać” i „świat jest zły” na końcu realizowanego projektu badawczego, po 12 miesiącach (pomiar drugi) i czy jest ono związane z takimi zmiennymi jak: trudności szkolne w ośrodku, rodzaj i liczba zajęć, w których uczestniczyli wychowankowie?
3. Czy zmiany przekonań utrudniających adaptację społeczną wychowanków są związane z czasem pobytu w MOW oraz wiekiem badanych?
4. Czy zarejestrowane zmiany w przekonaniach utrudniających adaptację społeczną wychowanków (mierzone za pomocą SPUASⁱ) są związane ze zmianami w ich zachowaniu, obserwowanymi w trakcie trwania projektu?
5. Czy wychowankowie ujawniający wyższe nasilenie przekonań utrudniających adaptację społeczną (pomiar pierwszy) trudniej poddają się oddziaływaniom resocjalizacyjnym określonym w IPET-ach niż wychowankowie ujawniający niższy poziom badanych przekonań?
6. Czy można wskazać, jakie rodzaje zajęć, w których uczestniczyli wychowankowie, w stopniu istotnym wiążą się ze zmianą badanych przekonań?

Ze względu na dokładność i jasność wyводу, nie widzę powodu, by je szczegółowo analizować.

Następnie Autorka w nawiązaniu do pytań badawczych określiła hipotezy badawcze. Zakładając, że hipotezy były weryfikowane za pomocą testów weryfikujących różnice pod względem istotności statystycznej to określenie „wyraźnie wyższe” warto było zastąpić sformułowaniem „istotnie wyższe”, patrz hipoteza 1 „ Nasilenie badanych przekonań: „nie warto się starać” i „świat jest zły” w pomiarze pierwszym (na początku realizowanego

projektu) jest wyraźnie wyższe w porównaniu do pomiaru drugiego, na co wpłyną następujące czynniki: wiek wychowanków, poziom ich demoralizacji – w ujęciu zależności prostoliniowej, czyli im starszy wychowanek oraz im wyższy stopień demoralizacji (wiele czynów karalnych, brak realizacji obowiązku szkolnego, ucieczki, zażywanie substancji psychoaktywnych), tym większe nasilenie dysfunkcyjnych przekonań. Wcześniejsze pobyty wychowanków w instytucjach opiekuńczych i/lub resocjalizacyjnych są czynnikiem ryzyka, pozostającym w związku z wysokim nasileniem badanych przekonań.”

W podjętych badaniach wykorzystana została procedura quasi-eksperymentalna z pomiarem początkowym i końcowym w grupie nieletnich pozostających w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym nr 1 w Malborku. Chcąc dokonać pomiaru przekonań podopiecznych utrudniających readaptację społeczną takie działanie było uzasadnione, gdyż ze względu na swoistość grupy i określony klimat społeczny instytucji trudne byłoby dobranie grupy kontrolnej.

Myślę, że trudno się zgodzić z twierdzeniem, że wewnątrz samej instytucji nie występują inne, nie podlegające badaniu, trendy mające wpływ na zmienną zależną poza tymi uwzględnionymi przez Autorkę np. kwestia właściwości samych wychowawców, czy wzajemne dopasowanie wychowawców do podopiecznych i sposób zarządzania relacją wychowawczą, czy też interakcje między podopiecznymi. Jak wynika z dalszego tekstu Autorka jest świadoma tych ograniczeń metodologicznych. Natomiast zapewne zmienne leżące po stronie samego podopiecznego wskazane przez dr Justynę Siemionow wydają się być wyczerpujące i kluczowe dla procesu resocjalizacji nieletniego.

W tabeli 14 przedstawione zostały precyzyjnie pytania badawcze oraz przypisane do nich techniki i narzędzia badawcze, zmienne oraz wskaźniki. W tabeli tej w rubryce techniki i narzędzia przy 3 hipotezie podana została wyłącznie analiza statystyczna. Można przyjąć, że jest to wskazanie na narzędzie badawcze, natomiast brakuje informacji o technice badawczej.

Zastosowane w analizie statystycznej testy zostały właściwie dobrane dzięki czemu możliwa była prawidłowa weryfikacja postawionych hipotez. Tam gdzie było to konieczne dokonano analizy w oparciu o wyniki surowe a w pozostałych obszarach posłużono się danymi wystandaryzowanymi.

Na zwrócenie uwagi zasługuje fakt rzetelnego opisu osób, które wypadły z badań w przeciągu 12 miesięcy. Ma to szczególne znaczenie w analizach polegających na ewaluacji oddziaływań resocjalizacyjnych.

Dyskusyjne jest określanie przez Autorkę Programem Stopni Uspołecznienia oddziaływań, które jak wynika z opisu są zbiorem zasad, konsekwencji i przywilejów. Moim

zdaniem jest to pewnego rodzaju system wzmocnień mających na celu wykształcenie prospołecznych zachowań u podopiecznych, a stopień ich przestrzegania pozwala na określenie poziomu uspołecznienia. Czytając rozdział o Programie Stopniu Uspołecznienia trudno zorientować się jaki model ABC ma na myśli Autorka. Czy model behawioralnej analizy funkcjonowania podopiecznego, gdzie A oznacza poprzednik (antecedens), B – zachowanie problemowe (behavior), C konsekwencję dla podopiecznego i wychowawcy (consequences), czy ABC Eblisa twórcy terapii racjonalno – emotywniej, Gdzie A oznacza sytuację, B – przekonanie (belief) , a C – konsekwencje rozumiane jako emocje wynikające z danego przekonania. Moim zdaniem Opisowanemu Programowi Stopni Uspołecznienia (jak wynika z jego charakterystyki) bliższy jest behawioralny schemat analizy funkcjonowania zachowania. Natomiast Autorka wyjaśniając model ABC koncentruje się na poznawczym schemacie Ellisa. Tak więc poniższy fragment rozdziału nie pozwala na przejrzyste zrozumienie modelu ABC. Może Autorka powoływała się na jakiś jeszcze inny model, natomiast w sytuacji braku przypisu trudno jest to wyjaśnić. Odwołując się do terapeutów również nie wiadomo jakich terapeutów ma na myśli, bo tak jak wspomniałem model ABC może występować w różnych koncepcjach teoretycznych wykorzystywanych w eliminowaniu zachowań problemowych u człowieka i co innego oznaczać, patrz cytat:

„Wskazane powyżej elementy można ująć w schemat, określany przez terapeutów jako ABC, gdzie A – oznacza wydarzenie aktywujące, B – to przekonanie podstawowe, kluczowe, natomiast C – pojawiająca się w jego następstwie konsekwencja.

Program Stopni Uspołecznienia dostarcza możliwości działań na każdym poziomie tego schematu, tzn. motywuje wychowanków do uczestnictwa w różnych zajęciach, sytuacjach, które to generują kolejne, często zupełnie nowe doświadczenia jednostki. Konkretnie działania aktywują u podopiecznych odpowiednie przekonania, a te z kolei – działania. Poprzez dostarczanie odpowiedniej wiedzy o otaczającej rzeczywistości, jak i o samych wychowankach, wytworzone zostają określone konsekwencje, np. poczucie zadowolenia z wykonanego zadania, gdy nauczyciel pochwalił wychowanka,”

Należy podkreślić, że prezentowany projekt badawczy składał się z trzech etapów. Pierwszy to przygotowanie i standaryzacja narzędzia badawczego własnej konstrukcji (Skali Przekonań Utrudniających Adaptację Społeczną), drugi to opracowanie i wprowadzenie modelu działań resocjalizacyjnych – modelu pracy placówki wraz z programem stopni uspołecznienia, który łączy te działania, a trzeci etap diagnoza przekonań podopiecznych młodzieżowego ośrodka wychowawczego i zachodzących zmian w zakresie sądów poznawczych.

Na potrzeby realizacji zaplanowanych przez siebie badań Autorka dokonała konstrukcji i opracowania statystycznego narzędzia do pomiaru przekonań utrudniających adaptację społeczną. Powstała skala dotyczy pomiaru dominujących przekonań dotyczących siebie, świata oraz swojej przyszłości u młodzieży niedostosowanej społecznie. Przedsięwzięcie to zostało zrobione poprawnie pod względem metodologicznym, zaprezentowane zostały podstawy teoretyczne tego narzędzia oraz jego właściwości psychometryczne. Powstałe narzędzie pozwala na diagnozę przekonań wiążących się z nie przystosowawczym funkcjonowaniem podopiecznych, których korekcja powinna doprowadzić do wyeliminowania niewłaściwego zachowania u nieletnich niedostosowanych społecznie.

Skala Przekonań Utrudniających Adaptację Społeczną jest narzędziem opartym na założeniach teorii poznawczej, ujmuje zaburzenia zachowania jako wynikające z posiadanych przez jednostkę deficytów poznawczych lub zniekształceń poznawczych, prowadzących do dokonywania przez nią tendencyjnych interpretacji własnych doświadczeń. Po poddaniu narzędzia odpowiednim analizom statystycznym mającym na celu określenie trafności i rzetelności skali ostatecznie uzyskano dwa wymiary „nie warto się starać” i „świat jest zły i to inni prowokują mnie do złych zachowań”.

Warto podkreślić, że dokonane podczas standaryzacji Skali Przekonań Utrudniających Adaptację Społeczną statystyki opisowe oraz korelacje stanowią źródło cennej wiedzy wnoszącej nową wartość empiryczną do pedagogiki resocjalizacyjnej. Na przykład podczas standaryzacji narzędzia dostrzeżono między innymi, że im niższy poziom empatii i inteligencji emocjonalnej, tym silniejsze przekonanie o tym, że nie warto się starać. Ponadto uzyskane wyniki pozwalają potwierdzić hipotezę o tym, że im niższy poziom empatii i inteligencji emocjonalnej, tym silniejsze przekonanie o tym, że świat jest zły, a powodem złych zachowań są działania innych ludzi.

W rozdziale szóstym Autorka zaprezentowała interesujące wyniki badań własnych. Zwrócę tu uwagę na kilka z nich:

- 1) Pomiar przekonań utrudniających adaptację społeczną w grupie podopiecznych ośrodka wskazuje na ich korzystną zmianę polegającą na obniżeniu stopnia nasilenia przekonań utrudniających adaptację społeczną.
- 2) Obniżenie nieadaptacyjnych przekonań wiąże się ze wzrostem stopnia uspołecznienia.
- 3) Autorka wyróżnia wychowanków o wysokim i niskim poziomie przekonań utrudniających adaptację społeczną: „nie warto się starać” oraz „świat jest zły”. Wysoki poziom przekonań utrudniających adaptację społeczną jest wyraźną barierą w procesie resocjalizacji. Oznacza

to, że osoby uzyskujące wysokie wyniki na tych wymiarach cechują się gorszymi rokowaniami resocjalizacyjnymi w porównaniu z osobami osiągającymi niskie wyniki.

4) Nie można potwierdzić zależności między wiekiem wychowanków, a nasileniem dysfunkcyjnych przekonań.

5) Istnieje związek między zmianą stopnia uspołecznienia a udziałem w zajęciach poznawczych, rozwijających zainteresowania. Oznacza to, że rozwijanie struktur poznawczych, poprzez edukację i stwarzanie okazji do wykorzystania nabywanej wiedzy, wpływa na zmianę stopnia uspołecznienia, który określa zmianę zachowania wychowanków. Jest to ważny wniosek dla praktyki resocjalizacyjnej istotny przy planowaniu,. Wskazuje on na to, że wszelkie zadania angażujące i rozwijające procesy poznawcze budują intelektualny potencjał wychowanków.

W rozdziale siódmym dokonano opisu trzech wybranych podopiecznych młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Jak pisze Autorka, dla pełniejszej, bardziej pogłębionej analizy omawianych zagadnień wybrano losowo trzech wychowanków z grupy objętej badaniem. Wychowankowie ci różnią się między sobą pod względem czasu pobytu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz uzyskiwanych stopni uspołecznienia. Jeśli Autorka zamierzała zobrazować w sposób pogłębiony pewne zjawiska to na potrzeby realizacji tego celu korzystniejsze było dokonanie doboru celowego. Dzięki temu Autorka mogłaby szczegółowo opisać interesujące ją aspekty poruszanych zagadnień. Prezentowany w tym rozdziale materiał ma istotne znaczenie dla opisu mechanizmu zmiany procesów poznawczych sprzyjających lub niesprzyjających resocjalizacji.

Praca kończy się rozdziałem ósmym, w którym Autorka dokonuje syntezy wyników badań własnych oraz formułuje trafne implikacje dla praktyki resocjalizacyjnej. Ustalenia poczynione przez dr Justynę Siemionow, można przełożyć na praktykę psychokorekcyjną wkraczając w ten sposób w obszar metodyki resocjalizacji. Rodzi się tu zatem zadanie dla wychowawców resocjalizacyjnych i psychologów.

Poddana ocenie publikacja stanowi opis procesu resocjalizacji nieletnich realizowany Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym w Malborku. Przedstawiony został zespół działań wychowawczych, edukacyjnych, terapeutycznych i opiekuńczych, oparty na indywidualnej diagnozie, mających na celu wpłynięcie na zmianę badanych przekonań, obniżając ich poziom i modyfikując je w kierunku przekonań sprzyjających adaptacji społecznej. Można powiedzieć, że w przedstawionej monografii mamy do czynienia ze opisem instytucji, których działania cechują się pewną swoistością, unikalnością. Ich analiza pozwala na dostrzeżenie

tych działań, które przynoszą pozytywne efekty i powinny być powielane w innych instytucjach tego rodzaju.

Analizując, zwłaszcza część metodologiczną (włącznie z opracowaniem Skali Przekonań Utrudniających Adaptację Społeczną) recenzowanej pracy habilitacyjnej, odnoszę wrażenie, iż zapoczątkowała ona pewien nowy rodzaj badań w obszarze pedagogiki resocjalizacyjnej. Przegląd podejmowanych oddziaływań resocjalizacyjnych oraz dokonywanie ewaluacji podejmowanych interwencji wobec osób niedostosowanych społecznie sprzyja teoretycznemu rozwojowi pedagogiki resocjalizacyjnej oraz stanowi istotny wkład w postęp praktyki pedagogicznej.

5. Konkluzja.

Reasumując główne zainteresowania i dociekania naukowe Habilitantki koncentrują się wokół takich zagadnień jak: czynniki ryzyka oraz czynniki chroniące przed niedostosowaniem społecznym, projektowanie, realizacja i ewaluacja procesu resocjalizacji młodzieży, korelatów poznawczych istotnych dla skuteczności oddziaływań resocjalizacyjnych i edukacyjnych.

Przedłożony materiał oceniam jako stanowiący znaczny wkład Autorki w rozwój pedagogiki resocjalizacyjnej, na jego podstawie uważam dr Justynę Siemionow za dojrzałego naukowca, poszukującego nowych, zarówno teoretycznych jak i praktycznych rozwiązań w zakresie działalności resocjalizacyjnej stosowanej przede wszystkim wobec nieletnich nieprzystosowanych społecznie. Dr Justyna Siemionow wykazała się istotną aktywnością naukową.

Osiągnięcia naukowe i rozprawa habilitacyjna dr Justyny Siemionow spełniają kryteria określone w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

W związku z tym w myśl ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule z zakresu sztuki, wnioskuję o nadanie dr. Justynie Marii Siemionow stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie pedagogika.
